

Preporuke za nacionalne strateške planove ZPP-a

Projekt Landcare Europe Captures Carbon - podrška prirodnim načinima zaštite klime u poljoprivrednim krajolicima je pratio je četiri relevantna područja za smanjenje emisija stakleničkih plinova u poljoprivredi i prikazivao primjere najbolje prakse za njihovu praktičnu primjenu: (1) zdrava tla, (2) ekstenzivno upravljeni travnjaci, (3) agrošumarski sustavi i (4) tresetišta s paludikulturom. U 2026. i godinama koje su pred nama održan je niz pregovora na europskoj razini o klimatski prihvatljivoj poljoprivredi, sigurnosti hrane, zaštiti prirode i ruralnom razvoju – sve temama koje oblikuju sudbine zajednica u Europi.

Kao dio trećeg sveobuhvatnog paketa, Europska komisija objavila je prijedlog u kojem se opisuju sveobuhvatne revizije ili „pojednostavljenja“ Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) u proljeće 2025. Na nacionalnoj razini došlo je do nekoliko promjena kojima su sniženi ekološki standardi unutar Strateškog plana ZPP-ova, a nacionalne aktivnosti u vezi s akcijskim planovima nakon Uredbe o obnovi prirode za koje su važne i aktivnosti na poljoprivrednim površinama započele su u 2026.

„Priroda je ključni saveznik u borbi protiv klimatskih promjena. Priroda regulira klimu, a rješenja temeljena na prirodi, poput zaštite i obnove vlažnih staništa, tresetišta i obalnih ekosustava ili održivog upravljanja morskim područjima, šumama, travnjacima i poljoprivrednim tlima, bit će ključna za smanjenje emisija i prilagodbu klimatskim promjenama.“

PRIPORUČENJE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA, 2020.

„Korištene poljoprivredne površine u 2023. godini iznosile 14.861 km², što je 26,2 % površine Republike Hrvatske. Najveći udio korištenih poljoprivrednih površina imaju oranice i vrtovi (58,3 %) te trajni travnjaci (36,1 %).“.....„Najosjetljiviji ekosustavi su slatkovodni, podzemni, brdsko-planinski i polu-prirodni travnjaci.“.....„LUF-6: Gospodarenje travnjacima - Provođenjem aktivnosti u upravljanju pašnjacima na način koji doprinosi smanjenju emisija...Treba promovirati način upravljanja područjem na klimatski i ekološki povoljan način te izraditi smjernice za daljnji razvoj na temelju znanja i iskustva stečenog provedbom ove mjere.“

Citati iz PRVOG DVOGODIŠNJEG IZVJEŠĆA O TRANSPARENTNOSTI RH U SKLADU S PARIŠKIM SPORAZUMOM, 2024.

Preporuke za javne politike - politički i financijski okvir

„Za promicanje klimatski prihvatljive poljoprivrede, poljoprivrednicima je potrebna pravna sigurnost i jasnoća u vezi s propisima i financiranjem, kao i dugoročna perspektiva.“

Corinna Friedrich, voditeljica projekta

1. Osigurati dugoročnu pravnu i administrativnu podršku za klimatski prihvatljivu poljoprivredu

- Osigurati dugoročno pravno priznanje i podršku održivim poljoprivrednim sustavima (npr. agrošumarstvo, tresetišta s paludikulturom, ekstenzivno upravljani travnjaci) što poljoprivrednicima omogućuje sigurna ulaganja usmjerena na budućnost.
- Usklađivanje propisa i mehanizama financiranja u sektorima poljoprivrede, okoliša, šumarstva i vodnog gospodarstva osigurava koherentnost i jasnoću.
- Osigurati da administrativni alati (npr. specifični standardizirani kodovi korištenja zemljišta ili karte u integriranom administrativnom i kontrolnom sustavu) podržavaju i prepoznaju raznolike i s prirodom integrirane načine korištenja zemljišta bez ugrožavanja statusa poljoprivrednog zemljišta.

2. Osigurati integrirane i holističke savjetodavne usluge

- Uspostaviti cjelovit i snažan savjetodavni okvir (npr. LEO udruge/udruge za njegu brigu o zemljištu) koji nadilazi samu regulatornu usklađenost, nudeći podršku na razini poljoprivrednih gospodarstava o ekološkim, ekonomskim i upravljačkim aspektima koji podržavaju prijelaz na klimatski prihvatljivu poljoprivredu.
- Ovi savjetodavni sustavi okupljaju širok krug savjetnika, uključujući nevladine organizacije, iskusne poljoprivrednike i neovisne konzultante koji su kvalificirani za pružanje praktičnih i kontekstualno specifičnih savjeta o održivosti poljoprivrednicima.

3. Ojačati zahtjeve za zaštitu tla

- Provesti jasna, regionalno prilagođena pravila za sprječavanje erozije tla, održavanje pokrova tla i promicanje raznolikih sustava uzgoja usjeva.
- Osigurati da su osnovne poljoprivredne prakse (npr. pokrivenost tla, datumi oranja, plodored) regulirane s ciljem dugoročnog očuvanja zdravlja tla i njegove produktivnosti.
- Dugoročno isključiti iz subvencija štetne prakse poput isušivanja tresetišta.

4. Podržati mjere za klimu i bioraznolikost putem godišnjih poticaja

- Uključiti godišnje programe potpore za ekološki korisne prakse kao što su:
 - Održavanje travnjaka bogatih vrstama
 - Uspostava i održavanje AFS-ova
 - Poljoprivredna aktivnost na organskim tlima pri visokim vodostajima

5. Osigurati višegodišnje ekološke obveze

- Osmisliti agroekološke i klimatske mjere koje su:
 - Dugoročne (npr. 12+ godina)
 - Financiranje koje nagrađuje doprinos javnim dobrima i dodatni trud

- Strukturalni okvir koji podržava prijelaz poljoprivrednih gospodarstava prema cjelovitoj održivosti

- Poticati šire sudjelovanje kroz bonuse za poljoprivrednike koji usvajaju višestruke i široko obuhvatne mjere.

6. Promicati održivu ekstenzivnu ispašu putem ciljanih plaćanja

- Koristiti povezana plaćanja za poticanje održivih i ciljano usmjerenih poljoprivrednih mjera kao što su slobodna ispaša i prehrana stoke travom.
- Dati prioritet podršci lokalno prilagođenim i ekološki otpornim pasminama stoke.

7. Osigurati financijsku potporu za inicijalnu implementaciju održivih prijelaznih praksi

- Osigurati početnu investicijsku podršku za održive sustave, poput agrošumarstva, uključujući planiranje, sadnju i zaštitnu infrastrukturu prilagođenu ekološkoj složenosti i koristima.

8. Jačanje i razvoj regionalnih lanaca opskrbe

- Ulagati u razvoj tržišta i istraživanje klimatski prihvatljivih poljoprivrednih proizvoda, posebno iz sektora agrošumarstva, putem ekstenzivne ispaše i biomase proizvedene kroz sustave paludikulture.
- Podržati kratke lance opskrbe i lokalnu preradu s ciljem unapređenja ekonomske održivosti i jačanja regionalne otpornosti.

Za detaljnije preporuke možete pronaći sljedeće tematske dokumente na www.landcare-europe.org :

- „*Ekstenzivno upravljani travnjaci kao prirodni ponori ugljika*“
- „*Zdrava tla kao prirodni ponori ugljika*“
- „*Agrošumarski sustavi kao prirodni ponori ugljika*“
- „*Tresetišta s paludikulturom kao prirodnim ponorima ugljika*“

Preporuke vezane uz travnjake za nacionalne strateške planove ZPP-a

Jedno od najvažnijih pitanja na koji smo pokušali dati odgovor je i koji je regulatorni okvir potreban kako bi se poboljšao kapacitet poljoprivrednih krajolika skladištenja ugljika, očuvali prirodni resursi i postigla ekonomska održivost ? U ovim preporukama koncentriramo se na travnjake a ostale teme kao i sve projektne rezultate i proizvode možete vidjeti na web stranici projekta.

Definicija Kao ekstenzivno upravljani travnjak - trajni travnjak (najmanje pet godina) za potrebe ove preporuke smatramo one koji su:

- **bez upotrebe mineralnih gnojiva** i herbicida/pesticida
- **prakticiraju održivu ispašu** : minimalna i maksimalna jedinica ispaše stoke (UG) po hektaru i/ili
- **održiva košnja** : mozaični režim košnje s prilagođenim datumima i učestalošću košnje, ovisno o vrsti vegetacije, okolišnim i klimatskim uvjetima regije i farme
- veći broj **biljaka vrste i raznolika** horizontalna i vertikalna struktura travnjaka u usporedbi s intenzivno upravljanim travnjacima

Pozitivni učinci na klimu, bioraznolikost i druga javna dobra

- stabilniji **kapacitet skladištenja CO₂** u tlu i smanjene emisije CO₂ uzrokovane erozijom tla i gubitkom organskog materijala

- **niže emisije dušikovog oksida** iz poljoprivrednih tala zbog neupotrebe mineralnih gnojiva
- **niže emisije CH₄ iz probave**: posvećenost stoke travnjacima i prehrani temeljenoj na travnjacima rezultirat će smanjenjem ukupnog broja preživača
- očuvanje **bioraznolikosti** na travnjacima (→ EU Natura 2000)
- preokrenuti pad broja **insekata** (→ inicijative EU o oprašivačima)
- **prirodno zadržavanje vode** u usporedbi s obradivim zemljištem (→ Okvirna direktiva EU o vodama) i
- stoga smanjiti **učinke ekstremnih vremenskih** događaja, uključujući obilne kiše i suše (→ prilagodba klimatskim promjenama)
- očuvanje **krajobrazu kulturne baštine** (→ ruralna gospodarstva i kvalitetu života)

Prijetnje za ekstenzivno upravljane travnjake i stočarstvo

- **Neadekvatna i nedostatna podrška** putem Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP)
- **Visoki pravni zahtjevi ZPP-a**
- **Nedostatak radne snage** zbog velikog obima posla, niskih prihoda i društvenog statusa, nejasnih izgleda za budućnost
- **Opadanje tradicije** stočarstva
- **Pravna pitanja**, npr. nejasan status zemljišta pod nekadašnjim zajednički upravljanim travnjacima u istočnoeuropskim zemljama
- **Negativna komunikacija** o preživačima i klimatskim promjenama bez razlikovanja između slobodnog uzgoja i zatvorenih sustava proizvodnje u zatvorenom prostoru

Posljedično, broj farmi s ispašom životinja u EU opada. Nadalje, transformacija intenzivnih (mliječnih) farmi u ekstenzivne (mliječne) farme iz ekoloških razloga ekonomski nije uvijek izvediva. To je popraćeno gubitkom ekstenzivno upravljanih travnjaka zbog sukcesije ili njihove transformacije u obradivo zemljište ili posebne kulture.

Travnjaci ne mogu opstati bez opsežnog upravljanja životinjama na njima ili za njih, kao ni bioraznolikost povezana s travnjacima.

Potreba za pozitivnom komunikacijom o upravljanju stokom i travnjacima

- Zavaravajuće je kada službena komunikacija EU i njezinih institucija (koju zatim preuzimaju mediji i veći dio društva) formulira ideju da se broj životinja i konzumacija životinjskih proizvoda mora smanjiti zbog njihovog negativnog utjecaja na klimatsku krizu.
- Umjesto toga, komunikacija bi trebala razlikovati intenzivni uzgoj životinja u zatvorenim prostorima s vanjskim utjecajima i uzgoj životinja na ispaši/travom.
- Osim toga, trebala bi postojati pozitivna komunikacija o zdravstvenim prednostima proizvoda od životinja slobodnog uzgoja i pozitivnim učincima travnjaka na klimu, bioraznolikost i druga javna dobra.

Podržavanje lanaca vrijednosti

- **Proizvodi koji potječu od ekstenzivne ispaše i/ili travnatog hranjenja stoke moraju biti prepoznatljivi potrošaču. Zbog toga je potrebno podržati razvoj lanaca opskrbe koji jamče sljedivost „od polja do stola“.**
- Svi oblici suradnje koji omogućuju ostvarivanje ekonomije razmjera moraju biti podržani, u smislu tehničkih sredstava, korištenja radne snage, u smislu poboljšanja kvalitete života onih koji vode stoku na ispašu, sustavima rotacije osoblja, prikupljanja mlijeka i mesa, klanja i distribucije koji ne ostavljaju pojedinačne dobavljače izoliranim.

Neophodan okvir za administraciju i financiranje u ZPP-u i strateškim planovima ZPP-a

Kako bi se poboljšala gospodarska situacija i zaustavio pad broja stočarskih farmi, potrebno je prilagoditi Zajedničku poljoprivrednu politiku (ZPP) i njezinu provedbu u nacionalnim strateškim planovima (NSP) država članica.

Landcare Europe predlaže EU da izbor mjera prepusti državama članicama.

Međutim, EU bi trebala istaknuti sljedeće prijedloge najbolje prakse državama članicama i potaknuti ih da ih provedu u svojim NSP-ovima u skladu s nacionalnim kontekstima.

Korak 1 : Priznavanje ekstenzivno upravljanih travnjaka putem administracije

EU je postavio okvir za osiguranje prihvatljivosti travnjaka s ispašom, definirajući **poljoprivrednu** aktivnost kao „održavanje poljoprivrednog područja u stanju koje ga čini pogodnim za ispašu ili uzgoj, bez pripremnih radnji koje nadilaze upotrebu uobičajenih poljoprivrednih metoda i strojeva“ (čl. 4., 2. (b), Uredba (EU) 2021/2115). Ovu definiciju potrebno je implementirati u NSP države članice i izvršiti od strane upravnih tijela kako bi se značajno smanjili rizici od sankcija. Preporučuje se **uvodenje posebnih kodova korištenja** za travnjake važne za očuvanje prirode i bioraznolikost (npr. tipovi staništa Natura 2000) i travnjake s krajobraznim elementima, grmljem i drugim biljnim vrstama za ispašu. U tom slučaju, kod korištenja zemljišta nije definiran vrstom vegetacije, već vrstom uzgoja. Ta područja i dalje imaju pravni status poljoprivrednog zemljišta. Nove kodove korištenja zemljišta trebao bi pratiti poseban **referentni sloj karte** u Integriranom administrativnom i kontrolnom sustavu (IAKS), kao i **sustav vođenja i obuke** za administraciju i poljoprivrednike. Štoviše, poljoprivrednicima je potrebna sigurnost da zemljište neće izgubiti status poljoprivrednog zemljišta sve dok ga održavaju kako bi izbjegli sukcesiju.

Korak 2: Provedba proizvodno povezanih plaćanja

Proizvodna plaćanja izravno su povezana s prihodima i mogu značajno poboljšati ekonomsku situaciju ispaše stoke. Proizvodna plaćanja trebala bi se isplaćivati samo za životinje koje se (djelomično) slobodno uzgajaju ili se hrane travom. Trebala bi se koristiti za davanje dodatnih premija pasminama prilagođenim lokalnim uvjetima okoliša.

Korak 3: Eko-sheme za ekstenzivno upravljane travnjake

Ekstenzivno upravljani travnjaci moraju biti obuhvaćeni eko-shemama koje se primjenjuju svake godine. prvog stupa (čl. 31. Uredbe (EU) 2021/2115). Jedna od mogućnosti mogu biti sheme plaćanja temeljene na rezultatima jer su privlačnije poljoprivrednicima pri upravljanju travnjacima bogatim vrstama jer poljoprivrednici najbolje poznaju svoja poljoprivredna zemljišta i to im daje veću fleksibilnost u upravljanju.

Korak 4: Agroekološke i klimatske mjere za ekstenzivno upravljane travnjake

Poljoprivredno-ekološke i klimatske mjere (AECM) trebaju biti više nagrađene od eko-shema jer su višegodišnje i imaju veću korist za javne usluge. Moraju:

- biti financijski privlačne uključivanjem dodatnog radnog opterećenja i vrijednosti javnih usluga u izračun premije
- biti izvedive i međusobno se pojačavati
- omogućiti višegodišnje ugovore u trajanju od 12 ili više godina kako bi se osigurala sigurnost za poljoprivrednike i zemljoposjednike
- podržati potrebne strukturne prilagodbe poljoprivrednim gospodarstvima, npr. stvaranjem dodatnog bonusa za poljoprivrednike koji koriste više od 15-20% svog poljoprivrednog gospodarstva za agroekološke programe i/ili primjenjuju niz različitih agroekoloških mjera zaštite okoliša.

Korak 5: Kolektivni pristup – omogućiti prijavu grupa poljoprivrednika i zadruga

Agroekološke i klimatske mjere bi trebale uključivati:

- Uspostavljanje agroekoloških i klimatskih mjera za ispašu, košnju, potpuno ili smanjeno korištenje gnojiva i pesticida, travnjake bogate vrstama i pretvaranje obradivog zemljišta u travnjake
- Promocija:
 - infrastrukture povezana s ispašom životinja, npr. pojilišta, ograde, štale
 - preventivna zaštita stoke od velikih zvijeri i isplata odštete,
 - čišćenje grmlja radi obnove bivših pašnjaka kojima prijeti sukcesija
 - izrada razvojnih planova, npr. koncepata ispaše, koncepata za područja stočarstva
 - Savjetovanje o klimi i bioraznolikosti za poljoprivrednike od strane Landcare i njima sličnih organizacija

Ove preporuke realizirane su u okviru projekta „Landcare Europe pohranjuje ugljik - podrška prirodnoj zaštiti klime u poljoprivrednim krajolicima“

Ovaj projekt dio je Europske klimatske inicijative (EUKI) njemačkog Saveznog ministarstva za okoliš, klimatske akcije, zaštitu prirode i nuklearnu sigurnost (BMUKN).

Mišljenja iznesena u ovom videu isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stavove njemačkog Saveznog ministarstva za okoliš, klimatske akcije, zaštitu prirode i nuklearnu sigurnost (BMUKN) kao donatora projekta.

Određena vrsta brige/skrbi o zemlji (Landcare) unapređuje prirodna skladišta ugljika (carbon capture) - močvarna i tresetna područja, travnjake, tlo i agrošumarske sustave i pomaže u borbi sa klimatskim promjenama. Projekt naziva "LANDCARE EUROPE Captures Carbon - Supporting Natural Climate Protection in Agricultural Landscapes" pokrenut je u studenom 2023. Projekt koordinira njemačka Landcare udruga za skrb o zemljištu "Deutscher Verband für Landschaftspflege" (DVL) u suradnji s četiri partnera u provedbi: Brodsko ekološko društvo-BED iz Hrvatske, Baltički ekološki forum (BEF) iz Litve, Češko društvo za ornitologiju, te Agri-Cultura-Natura Transylvaniae Association (ACNT) iz Rumunjske. Landcare Europe e.V. je europska krovna organizacija za organizacije Landcare. Osnovan je u lipnju 2023. na inicijativu DVL-a u bliskoj suradnji s još 11 država članica EU-a. <https://www.landcare-europe.org/projects/projects/euki-carbon-capturing-1>

Brodsko ekološko društvo-BED

Trg hrvatskog proljeća 1, Slavonski Brod bed@bed.hr , 2026.

Travnjak velike prirodne vrijednosti – preporuke iz iskustva provedbe putem kolektivnog pristupa na poplavnom pašnjaku Gajna - što kažu poljoprivrednici ?

Još Uredba (EU) br.1305/2013 u člancima 28. i 29. daje mogućnost dobivanja poljoprivrednih potpora ne samo pojedinačnim korisnicima već i „skupinama poljoprivrednika ili skupinama poljoprivrednika i drugih upravitelja zemljištem“.

Poplavni pašnjak Gajna u Brodsko-posavskoj županiji jedinstven je primjer kolektivnog upravljanja. Zemljište je u državnom vlasništvu, a od 2019. zakup raspisuje Hrvatske vode. Na Gajni su od 1989. provedeni mnogi projekti zaštite prirode i očuvanja kulturne i prirodne baštine. Na temelju dostignutih standarda kada su Hrvatske vode davale čestice Gajne u zakup propisane su i posebne mjere i uvjeti zaštite prirode u samom zakupu. Njime kao zajedničkim dobrom upravlja zadruga, pašnjačka zajednica, (18 pgova) prema formalnom planu upravljanja koji je prvi put odobrilo Ministarstvo zaštite okoliša. (od 2012.) Pašnjačka zajednica braniteljska zadruga Eko-Gajna (PC) osnovana je 2007. godine, zbog složenih pravnih izazova tek od 2015. pašnjak je prihvatljiv za potpore, a od 2019. i za mjeru Travnjaka velike prirodne vrijednosti. Pitali smo ih da kažu nešto o svom iskustvu.

Član zadruge: „Radi drugih stvari svjesno se odričemo profita birajući izvorne pasmine i travnjak velike prirodne vrijednosti ali vidimo na kraju da je to ograničenje broja grla dobro i za pašnjak i za nas.“

Član zadruge: „Ne znam ni pobrojati koliko je različitih vrsta pravila koje imamo, a gledamo oko sebe kako potpore dobivaju i oni koji ne poštuju nijednu pa se pitamo ima li to smisla nastavljati.“ (op.uredništva – uz sva pravila uvjetovanosti i GAEC-e još i Pravila zadruge, Program gospodarenja zadruga, 15ak mjera i uvjeta zaštite prirode, vodopravni uvjeti itd.)

Član zadruge: „Imam njivu u susjednoj općini koja je suha i ravna i za nju dobivam sredstva za posebna ograničenja u poljoprivredi jer je susjedna općina proglašena s ograničenjima, a na Gajni koja je poplavna i nekad nam voda leži mjesec dana na pašnjaku i po više puta u godini i drastično utječe na ishranu stoke – ne dobivamo. Zar se ne mogu javna vodna dobra smatrati da imaju ograničenja ako je na njima ispaša? „

Član zadruge: „Izvorne pasmine odlično podnose probleme s poplavama i život na pašnjaku i poticaji nam taman pokrivaju ono što bi možda izgubili. Ali ne rješavaju problem da mesnice ne žele otkupljivati takvo meso iako je cijelo vrijeme na pašnjaku i nikad ne vidi ni hormona ni lijekova. Od izvorne pasmine manje je mesa i nešto je kompaktnije pa mesari kažu da kod kupca djeluje starije i tamnije. Moje tele bude 30 kila kad se oteli, sisa i bude kraj krave mjesecima, muški se prodaju a onda ga računaju 0,4 ug za TVPV“

Član zadruge : „Ostavljamo na Gajni šumarke i grmlje, voćkarice i bare netaknutim, na predavanjima nam kažu da bi to poljoprivrednici trebali čuvati, ali onda to ne možemo upisati kao poljoprivrednu površinu, to nikako ne razumijem.“

Upravitelj zadruge: „Porezna pravila demotiviraju i udruživanje i zajedničko korištenje strojeva i imovine usprkos manjim troškovima. Kretali smo i sa staračkim i samačkim i braniteljskim domaćinstvima i strojni prsten je na početku bio nužan. Drago nam je trebalo da smo ipak nakon skoro 20 godina došli do generacijskih transfera a i da su se i naši članovi individualno osnažili za investicije u opremu. Ipak, za prelazak na neke druge prakse u poljoprivredi opet dolazimo do istih izazova“. (op uredništva – regenerativna, no till isl.)

Članica zadruge i predstavnica Zelenog foruma u Odboru za praćenje programa ruralnog razvoja 2014.-2020. i SPP ZPP 2023.-2027. „Nažalost naši članovi često se osjećaju kao između čekića i nakovnja – visoko intenzivni i veliki poljoprivrednici ih smatraju premalo ambicioznim i često se na Odboru propituje zašto se javna sredstva ulažu kako bi se netko suzdržao, a ne maksimalno iskoristio. Kako je zadruga krčila put kolektivnim korisnicima, za svaki taj korak smo prvo dobili odgovor da nešto „ne može“. Zahvaljujemo za razumijevanje institucijama u sustavu što su shvatili vrijednost i prihvatili nas kao iznimke, ali voljeli bih i da se to sustavno riješi i da naši članovi konačno dočekaju neku stabilnost a ne stalne prilagodbe i neizvjesnost. „